

Tikovský Ondřej. S údělem prosebníka. Restituční úsilí šlechty českého severovýchodu potrestané Pobělohorskými konfiskacemi. České Budějovice: Veduta, 2013, 344 s.

Pobělohorské období přineslo společnosti českých zemí rozsáhlé změny, přičemž obzvlášť významné zásahy se týkaly šlechty. Mnozí její příslušníci byli potrestáni konfiskací majetku a řada rodů ustoupila z dějinné scény. Kniha nabízí pohled na zdánlivě známé a v literatuře vícekrát zpracované téma těchto majetkových postihů, a to z druhé strany, tedy z roviny restitučních snah pokutovaných, kteří nepřijali nový úděl s odevzdaností, ale pokoušeli se jej změnit. Geografický rámec práce tvoří historický Hradecký kraj. Autor je přední český odborník s bohatými vědomostmi nejen z oblasti obecné české historie, ale z oblasti historie českého práva. Představuje typologicky utříděné případy šlechticů čelících ochuzení a ztrátě prestiže a projevujících vleklé snahy o uchování alespoň části rodového majetku. Podrobně sledované formální i neformální vazby a zejména postoje, argumentace a strategie protagonistů kauz i státního aparátu ukazují individuální osudy potrestaných v celospolečenských souvislostech a současně odrážejí dobovou mentalitu šlechty.

Autor není jen výborný a precizní interpret shromážděných faktů, ale i skvělý vypravěč děje. Práce se čte jako detektivní román, ve kterém není nouze o řadu zápletek, které mají příčinu ve složitých právních úpravách a výkladech právníků. Ty pak často aktérům někdy zcela neočekávaně zkomplikovaly život nebo je naprosto zcela bez dalších šancí připravily o naději získat příznivější postavení, případně zmírnit často kruté a tvrdé dopady konfiskačních rozhodnutí. Zároveň prokazuje podrobnou znalost historie a perfektní orientaci v platném právu 17. století.

Práce obsahuje velké množství informací získaných a zpracovaných z původních archivních pramenů, včetně zahraničních a má konkrétní a úzkou návaznost na vlajkovou loď konfiskační literatury Tomáše V. Bílka *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618*, které obohacuje o další nové poznatky a zásadní informace. Autor v tomto ohledu především přináší alternativní pohled na bělohorský zlom jako na zažitý periodizační milník, kterým se dělí různé epochy politické, společenské a kulturní. Ačkoliv publikace není primárně dílem z právních dějin, předkládaná fakta vybízejí k úvaze o značné míře „kontinuity práva“ Čech předbělohorských a po vydání Obnoveného zřízení zemského a spojené restrukturalizaci království. Vzdor majetkovým sankcím nesmírného rozsahu se v příbězích pokutovaných ukazuje, že závazky svatebních smluv, kšaftů, úvěrových obchodů a jiné si uchovávaly svoji platnost, a to po celá desetiletí. Tato skutečnost nezůstávala bez následků a ještě hluboko v druhé půli 17. století mohla kupříkladu pohledávka dopadnout na věřitele bez ohledu na jeho někdejší příslušnost k protivným stranám konfliktu třicetileté války a samotnou konfesi.

Kniha nabízí několik modelových situací prosazování právních nároků, v nichž zvláště důležitou roli hráli královští prokurátoři, právní poradci a samo právní povědomí příslušníků šlechtického stavu. Soudě dle argumentace zúčastněných stran i konečných rozhodnutí byly jednotlivé kauzy zvažovány primárně v souladu s platným zemským právem a na základě prokazatelných faktů, nikoliv tedy snad zvlášť „cizácké šlechty“ a aparátu absolutizovaného království pod žezlem Habsburků. Avšak skutečné prosazení přiznaného nároku již opravdu bylo přímo ovlivněno postavením žadatele, přímluvci, ekonomickými zájmy komory a nových majitelů panství a statků, jejichž postavení v mocenské síti bylo přirozeně mnohem příznivější a výhodnější. Pobělohorské restituční příběhy se tak odehrávají ve dvou fázích, z nichž ona právní překvapivě plynule navazuje na dřívější éru.

Publikace je vnitřně rozčleněna do šesti kapitol, z nichž každá je věnována odlišné tematice, kterou spojuje dokumentace snah o odstranění nebo alespoň zmírnění tvrdých dopadů

majetkové konfiskace. Obsahuje rozsáhlý seznam pramenů, literatury, rejstříky, anglické a německé shrnutí.

Kapitola první s názvem *Hledání kompenzace* přibližuje snahy Dohalských z Dohalic, kteří s vědomím, že je třeba přestat těžkou dobu, hledají řešení v kompenzačních příležitostech v právním rámci, službou v císařské armádě, ale i na úkor jiných příslušníků šlechty s podobnými osudy včetně konfliktu s chráněnci císařovy strany, kteří získali jejich majetky. Mnohdy tak činili nevybíravě a s různou mírou obratnosti. Autor si v kapitole podrobně všímá rozšíření rodu, jeho pozemkového vlastnictví a výchozích pozic pro následné zdlouhavé vyjednávání.

V druhé kapitole nazvané *V síti příbuzenských a věřitelských vztahů* si autor na Dobřenských z Dobřenic a dalších spřízněných rodech všímá vlivu a významu příbuzenských spojení a to především všude tam, kde příslušníci rodu včetně pobočných linií stáli ve složitém dění, obrazně řečeno na různých stranách barikády. Na konkrétních kauzách, tu či jinde dokazuje, zda a do jaké míry bylo možné tyto svazky zúročit ve formě příznivějšího vyústění konkrétních důsledků konfiskace. Je zajímavé sledovat i způsoby „těch správných“ věřitelů, jejichž zástavy původním rozhodnutím císaře podléhaly konfiskaci, jakými se snažili s odvoláním se na svoje nároky a zájmy příslušný majetek z konfiskace vyloučit. Mnohdy se tak dělo nadměru úspěšně. Stejně tak je zajímavé, sledovat úspěšnost uplatnění vdovských či sirotčích zájmů a majetku, který tvořil věno.

Třetí kapitola nadepsaná jako *Restituční možnosti a vyjednávací pozice aristokratů* přináší pohledy na výrazně odlišné postavení rakouského rodu Štubenberků, které až nápadně ovlivňovalo úspěšné vyřizování žádostí o vynětí nemalých částí majetku z konfiskací, a to zejména s využitím postavení manželek, vdov a sirotků. Autor si všímá vztahů uvnitř rodiny a rozvětveného příbuzenstva a jejich využití k dosažení záměrů co nejvíce snížit dopady konfiskací na jednotlivé členy rodu.

Ve čtvrté kapitole nazvané *Zvučná jména přímělců a válečných protivníků na vahách spravedlnosti*, na příběhu rodu Betengelů z Najenperka demonstruje na jedné straně sílu pevně si stojících příslušníků šlechtických rodů, kteří právě díky svému postavení pomohli konfiskacemi potrestaným šlechticům ke změně původního konfiskačního rozhodnutí a jeho zmírnění. Autor prokazuje známou pravdu o síle přímělu, dnes bychom řekli intervence ve správném čase od správných osob.

Kapitola pátá *Jak se zprostit trestu* přináší pohledy na danou problematiku na příkladu Kordulů ze Sloupna. V podstatě bylo využito tvrzení, že byl příslušník rodu k účasti na válečné kampani donucen ve věku pouhých dvacet let a nikdy nesložil přísahu ve prospěch protistrany ve válečném konfliktu. Kapitola rovněž nabízí pohled na význam a dopady majetkové sankce v podobě změny právní formy držby pozemkového majetku z alodiálního na lenní a přibližuje strategie potrestaného v dané situaci.

Beznadějnost a zklamání nad neúspěšností snah o zvrát konfiskačního rozhodnutí vyjadřuje obsah šesté, závěrečné kapitoly *Mnoho času a papíru jsem zmrhal a pokazil*, kde autor na příkladu Pecingarů z Bydžína, prezentuje průběh pokusů o zvrácení konfiskačního rozhodnutí bez valného výsledku. Leitmotivem líčení je úvěr a druhotná platební neschopnost následkem konfiskace a její vliv na stavovskou čest a pověst, která kromě materiální stránky sporů hrála svoji úlohu ve schématu dobových hodnot.

Text je doplněn velkým množstvím barevných i černobílých fotografií, schémat příbuzenských vztahů rodů, které jsou v práci zmiňovány.

Skutečnost, že autor zvolil mikrohistorický, či přesněji řečeno mikropolitický přístup ke své práci i výstavbě textu sice klade nároky na čtenářovu pozornost, zejména s ohledem na spleť vztahovou situaci a množství jejich aktérů, a může tak na někoho působit jako spis

zatížený mnoha detaily, avšak na druhej strane dovoluje vĕrohodnĕ postihnout kaŕždodenní situaci celých generací pokutovaných a vyvarovat se paušalizujících obecností o složitĕm úĕĕlu tĕch, k nimŕ se dějinná ŕtĕstĕna obrátila zády. Celkovĕ je práce způsobilou zpracování, precizností a podrobnostmi ojedinĕlým studijním materiálem, který přináší cenné informace nejen historikům, ale i právním historikům a právníkům vůbec, kteří se zabývají složitou interpretací majetkovĕho práva 17. století.

JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.

Ústav sociální práce Univerzity Hradec Královĕ

**Tekeli Jozef – Hoffmann Marian. Zákon o obecnom zriadení. Komentár.
Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 773 s.**

Publikovaný *Komentár k zákonu o obecnom zriadení*, majúci povahu vedeckej monografie, vychádza z historických a vedeckých ŕtandardov, impulzov a teoretických pohľadov ohľadne fenomĕnu obecnej samosprávy a jej esenciálnej zložky, právneho inŕtitútu obce, ukotvenej v zákone o obecnom zriadení.

Monografickĕmu spracovaniu stále aktuálnej problematiky predchádzalo viacero publikačných (vedeckých) výstupov,¹ pričom treba konštatovať, ŕe autori sa tématike venujú dlhodobo.² Skúmajú, objasňujú a konfrontujú dosiaľ publikované teoretické, legislatívne a aplikačné východiská vybraných právnych inŕtitútov odvetvia verejného práva, konkrétne správneho práva hmotného a nadväzných právnych disciplín (s prihliadnutím na časovú a priestorovú komparáciu), koncepčne spracúvaných v ŕirších súvislostiach s osobitným akcentom na slovenskú a českú súdnu judikaturu vo väzbe na relevantné trendy legislatívy vōbec.

Autormi prestížnej publikácie³ vydanej v renomovanom Vydavateľstve Wolters Kluwer, s. r. o. v Bratislave, sú uznávaní odborníci správneho práva, ktorých vedecká erudícia je známa v Slovenskej republike, a rovnako aj v Českej republike. JUDr. Jozef Tekeli, PhD., je odborným asistentom na Katedre ústavnĕho práva a správneho práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa ŕafárika v Koŕiciach v odbore Správne právo. V aplikačnej praxi pôsobí vo funkcii hlavnĕho kontrolóra mesta Spišské Podhradie. Od roku 2010 zastáva funkciu predsedu Legislatívno-právnej komisie Zdruŕenia hlavných kontrolórov miest a obcí Slovenskej republiky. Vo svojej vedecko-výskumnej činnosti i v aplikačnej praxi sa zameriava predovŕetkým na inŕtitúty územnej samosprávy. JUDr. Marian Hoffmann, PhD., pôsobí vo funkcii námestníka okresného prokurátora na Okresnej prokuratúre v Poprade. Vo svojej prokurátorskej praxi sa venuje agende netrestného úseku prokuratúry – dozoru nad zákonnosťou vo verejnej správe a oprávneniam prokuratúry v občiansko-súdnej oblasti.

¹ Medzi inými chcem exemplifikatívne priblíŕit: TEKELI, J. Možnosti obmedzenia práva na samosprávu. In: *20 rokov Ústavy Slovenskej republiky. I. zväzok*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Koŕice: Univerzita Pavla Jozefa ŕafárika v Koŕiciach. 2012, s. 398–405. HOFFMANN, M. *Prokuratúra SR – Orgán ochrany práva*. ŕilina: Eurokódex. 2010, s. 11; TEKELI, J. – HOFFMANN, M. *Kontrola v obecnej samospráve*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 280 s.

² TEKELI, J. Ochrana verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov obecnej samosprávy II. časť. In: *Právo pre ROPO a obce v praxi*. 2011, roč. IV, ĕ. 12, s. 22–25.

³ Prichodí spomenúť, ŕe v rámci slovenskej odbornej právnickej literatúry publikácia obsahujúca zákon o obecnom zriadení s podrobným komentárom uŕ dlŕšie obdobie absentovala.